

ACHTERGRONDINFORMATIE | HET MYSTERIE VAN 1572

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Samenwerking
3. Context
4. Achtergrondinformatie over de vier V's
5. Lesdoelen onderwijsprogramma VO
6. 1572 indeling vier lessen

1. Inleiding

Als sinds de Geboorte van Nederland tijdens de Tachtigjarige Oorlog zijn vrijheid, verscheidenheid, verdraagzaamheid en verbondenheid belangrijke waarden. Niet alleen om kennis van te nemen, maar ook om mee om te leren gaan. Het is onze ambitie jongeren te laten oefenen met het luisteren naar elkaar, het respecteren van elkaars vrijheden en het begrijpen van de basiswaarden waar Nederland voor staat. Door elkaar beter te leren kennen en met elkaar in gesprek te gaan ontstaat met begrip en meer sociale cohesie.

De Geboorte van Nederland ging niet zonder slag of stoot. Voor, tijdens en na het moment dat de Nederlanden zich afscheidden van de Spaanse koning Filips II gingen ze al jaren gebukt onder een burgeroorlog. De geboortejaren van Nederland kenmerkten zich o.a. door verschillen in religie, politieke voorkeur, geografische en economische verschillen. Toch kwam men uiteindelijk tot elkaar in vrijheid, verscheidenheid, verdraagzaamheid en verbondenheid. Vier thema's die ook vandaag zeer actueel zijn en net als toen heftige discussies losmaken. In dit programma komen deze vier waarden en de omgang met elkaar nadrukkelijk aan bod. Niet alleen door te leren van het verleden en de totstandkoming van Nederland, maar ook door met elkaar in gesprek te gaan over verschillen die Nederland al eeuwenlang kenmerken.

Vanaf 1 augustus 2021 is iedere school in Nederland verplicht aandacht te besteden aan vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit. Dit programma geeft invulling aan deze taak door geschiedenis, burgerschap en erfgoed met elkaar te verbinden. Door samen oplossingen te bedenken voor maatschappelijke thema's die nu spelen met behulp van kennis over het verleden is het mogelijk vertrouwen te bieden voor een gezamenlijke toekomst.

Het Mysterie van 1572 heeft twee takken: een voor het primair onderwijs (PO) en een voor het voortgezet onderwijs (VO). Het VO-pakket bestaat uit 2 varianten: een voor vmbo en een voor havo/vwo. Voor alle programma's is de basis hetzelfde, maar de uitwerking verschilt. Het onderwijsproject wordt ontwikkeld voor alle scholieren in Nederland.

2. Samenwerking

Dit onderwijsprogramma is tot stand gekomen door een samenwerking tussen de Vereniging van docenten Geschiedenis en staatsinrichting in Nederland (VGN), GLOS Educatief, Nachtzon Media en het Samenwerkingsverband 1572-gemeenten (SW 1572).

Over de VGN

De VGN is al meer dan vijftig jaar dé vakorganisatie van geschiedenisdocenten in alle vormen van onderwijs. Wij komen op voor de belangen van onze leden en het vak geschiedenis. Via onze actuele website www.vgnkleio.nl (met examenforum) en het tijdschrift Kleio houden we u op de hoogte van de ontwikkelingen in het vak. Daarnaast organiseren we verschillende nascholingen, conferenties en studiereizen waarmee u zich in het vak kunt blijven verdiepen en professionaliseren.

Over Glos Educatief

Glos Educatief is een full service educatief projectbureau en content creator. Wij ontwikkelen on- en offline lesmaterialen in eigen beheer, maar ook voor o.a. stichtingen, kennisinstituten, sportbonden, bedrijven en overheidsinstellingen. Wij begeleiden het hele proces van conceptontwikkeling, productie tot aan de marketing en communicatie.

Over Nachtzon Media

Nachtzon Media bestaat uit creatieve duizendpoten die iets willen vertellen. Het is een productiemaatschappij die onder andere God in de Lage Landen maakte. We maken producties voor televisie, theater, online en voor het onderwijs.

Over Stichting EurEducation

Door middel van stripverhalen en andere media probeert stichting Eureducation jongeren te informeren en aan het denken te zetten. Pakkende verhalen, actie, humor en fantastisch tekenwerk zijn daarbij belangrijke ingrediënten.

Over het Samenwerkingsverband 1572-gemeenten

In 2022 staan we stil bij het begin van de geboorte van Nederland. Tientallen gemeenten hebben daarvoor het initiatief genomen. Deze gemeenten vertegenwoordigen het grootste deel van Nederland: van Vlissingen tot Steenwijk, van Bredevoort tot Hoorn. Zij hebben gemeen dat zij allemaal een band hebben met het jaartal 1572 – zowel in positieve als in negatieve zin. Allemaal kwamen zij gewild of ongewild terecht in een oorlog waarin burgers, steden en provincies niet alleen tegenover hun Spaanse landsheer maar vooral ook tegenover elkaar kwamen te staan. Uiteindelijk leidde die gewapende strijd tot het ontstaan van de Republiek, de voorloper van het huidige Nederland. De herdenking van 450 jaar geboorte van Nederland is vooral gericht op hedendaagse waarden die al in de Tachtigjarige Oorlog een cruciale rol speelden: vrijheid, verdraagzaamheid, verscheidenheid en verbondenheid (de 4 V's).

Meer informatie staat op www.geboortevannederland.nl.

Het samenwerkingsverband bestaat landelijk uit 42 gemeenten met de gemeente Brielle als penvoerder: Aalten (Gld), Alkmaar (NH), Amsterdam (NH), Bergen (NH), Berkelland (Gld), Bloemendaal (NH), Breda (NB), Brielle (ZH), Delft (ZH), Doesburg (Gld), Dordrecht (ZH), Edam-Volendam (NH), Elburg (Gld), Enkhuzen (NH), Gooise Meren (NH), Gorinchem (ZH), Gouda (ZH), Haarlem (NH), Harderwijk (Gld), Heemstede (NH), Hoorn (NH), Kerkrade (L), Leiden (ZH), Medemblik (NH), Montferland (Gld), Noardeast-Fryslân (Fr), Oegstgeest (ZH), Oldenzaal (Ov), Oost Gelre (Gld), Oudewater (Utr), Rijswijk (ZH), Schiedam (ZH), Schouwen-Duiveland (Zl), Steenwijkerland (Ov), Veere (Zl), Vlaardingen (ZH), Vlissingen (Zl), Waterland (NH), Weert (L), Winterswijk (Gld), Woerden (Utr) en Zutphen (Gld).

Het bestuur van het Samenwerkingsverband 1572-gemeenten bestaat uit: burgemeester Jos Wienen (Haarlem, tevens voorzitter), burgemeester Pieter Verhoeve (Gouda), burgemeester Anton Stapelkamp (Aalten), burgemeester Gregor Rensen (Brielle), burgemeester Wouter Kolff (Dordrecht), burgemeester Lieke Sievers (Edam-Volendam) en burgemeester Rob Bats (Steenwijkerland).

3. Context

Oranje en het verhaal van Nederland zijn onlosmakelijk aan elkaar verbonden:

Oranje bóven. Toen en nu. In de geschiedenis, in de samenleving en in de sport.

Nederland is Oranje. Oranje is Nederland.

Hoe stuurde Willem van Oranje de geschiedenis de beslissende kant op? Dat is de vraag die in dit onderwijsproject het uitgangspunt vormt. Al eeuwenlang staat de rol van Willem van Oranje tijdens de

Nederlandse Opstand ter discussie. Velen willen van de prins geen kwaad weten: hij is immers de Vader des Vaderlands, de grote held van onze strijd tegen de Spanjaarden, de kampioen van onze vrijheid en tolerantie. Anderen zien de prins van Oranje juist als iemand die zijn eigen belang en dat van zijn familie nastreefde en daarbij misdaden niet uit de weg ging. Wat is het juiste beeld van Willem van Oranje?

Waarom houden we leerlingen in 2022 bezig met dit thema in een veelkleurige en snel veranderende samenleving? Wat heeft Willem van Oranje leerlingen van 13-15 jaar vandaag te zeggen? Hoe houden we een lijntje om ons heen, dat ons bij elkaar houdt, (verbondenheid).

Wat betekent vrijheid in 2022 voor alle verschillende leerlingen? (verscheidenheid)

Hoe gaan we in een land en samenleving waarin diversiteit en individualiteit zo'n grote rol speelt, met elkaar om? (verdraagzaamheid)

In deze vier lessen gaan we terug naar de geboorte van Nederland en de rol van Willem van Oranje daarbij. Verbaas je over de onwaarschijnlijke loop van de geschiedenis die uiteindelijk leidde tot het ontstaan van de onafhankelijke Republiek der Nederlanden. En durf zonder vooroordeel te kijken naar vrijheid, verbondenheid, verscheidenheid en verdraagzaamheid - toen en nu. We gaan de naïviteit voorbij en ontrafelen het mysterie van de geboorte van Nederland.

We willen leerlingen bewust maken van hun rol en verantwoordelijkheid in de samenleving in het klein (de klas en gezin) en in het groot (hun woonplaats en de wereld). Altijd weer gaat het over de onderliggende waarden van toen en nu: vrijheid, verdraagzaamheid, verscheidenheid en verbondenheid.

4. Achtergrondinformatie over de vier V's

In het project Geboorte van Nederland wordt gewerkt met vier hedendaagse waarden:

1. Vrijheid
2. Verdraagzaamheid
3. Verscheidenheid
4. Verbondenheid

Het is van belang om achtergrondinformatie te verschaffen voordat u begint met het geven van de lessen. U kunt onderstaand document gebruiken om meer informatie te krijgen aangaande de fundamenteën, de bouwstenen, van de lessen (de vier V's). Allereerst is er een kort stukje omschreven aangaande de landelijke herdenking van het jaar 1572. Daarna is er een stuk opgenomen aangaande de historische relevantie van 1572: Waarom zijn er juist over dit jaar lessen ontworpen? Vervolgens wordt er een uitleg gegeven over de vier V's, de vier begrippen. Een volgende paragraaf handelt over het opgezette onderwijsprogramma en de relevantie daarvan. De paragrafen die daarna volgen verschaffen informatie over de vier V's. Daarnaast zijn er bij elke 'V' enkele vragen opgenomen die u kan gebruiken als u een gesprek wilt krijgen, als aanvulling of extra invulling bij de andere lessen.

Herdenking 1572-1574

Het jaar 1572 is het begin van de 'geboorte van Nederland' én een keerpunt in de Tachtigjarige Oorlog (1568 – 1648) of de Opstand. Het was een heftige strijd: oorlog en deels ook burgeroorlog. Elke stad in de Nederlanden speelde hierin zijn eigen rol en heeft zijn eigen herinneringen. Sommige steden bleven de landsheer, koning Filips II van Spanje, trouw. Andere steden namen deel aan een opstand onder leiding van Willem van Oranje. Uit eigen beweging of noodgedwongen. Nu, 450 jaar later, zijn veel Nederlandse gemeenten lid van het Samenwerkingsverband 1572. Zowel plaatsen die deelnamen aan de Opstand als plaatsen die dat niet, of pas later, deden. Vanaf 2022 willen ze gezamenlijk de gebeurtenissen en thema's uit 1572 breed herdenken en actualiseren.

De inname van Den Briel door de Watergeuzen in 1572 was het startsein voor verschillende andere steden en dorpen in Nederland om onder leiding van Willem van Oranje in opstand te komen tegen de Spaanse landsheer, koning Filips II.

Historische relevantie Geboorte van Nederland

De onrust in de Nederlanden begon al voor 1572. Sommigen edelen, waaronder Willem van Oranje, vonden dat de lands-heer hun belangen niet goed behartigde en pleitten voor meer tolerantie voor andere geloven. In 1566 volgde een golf van vernielingen van katholieke kerken en kloosters: de Beeldenstorm. De katholieke Filips II sloeg hard terug en arresteerde velen, waaronder de graven Egmond en Horne die hij in 1568 liet onthoofden in Brussel. Oranje kon op tijd ontsnappen en bereidde een invasie voor. Het eerste succes werd de winst in de Slag bij Heiligerlee. Het duurde echter nog tot 1572 voordat zijn opstand echt voet aan de grond kreeg.

Op 1 april 1572 namen de Watergeuzen bij toeval Den Briel in. Verschillende steden besloten Oranjes plannen te gaan steunen. Vanaf dat moment was het oorlog, burgeroorlog zelfs. Steden, families en vrienden stonden geregeld lijnrecht tegenover elkaar. Tolerantie bleek, ook voor opstandelingen, geen vanzelfsprekendheid. Soldaten van zowel Filips II als de opstandelingen trokken plunderend en verwoestend door stad en platteland.

Vanaf 1572 werden overal in de Nederlanden steden en platteland veroverd en weer heroverd, van Zeeland tot Groningen, van Friesland tot Limburg en van Brabant tot Holland. In Holland boekte Oranje belangrijke successen, zoals de Victorie van Alkmaar (1573) en het Ontzet van Leiden (1574). De noordelijke, oostelijke en zuidelijke provincies bevonden zich steeds weer in het centrum van de oorlog. In 1579 sloten meerdere provincies zich aan bij de Unie van Utrecht, een verbond om samen verder te gaan in de strijd. Dit leidde er in 1588 toe dat de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden ontstond.

Vier begrippen

Vanaf 2022 herdenkt en actualiseert het Samenwerkingsverband 1572-gemeenten (SW 1572) de gebeurtenissen en thema's uit 1572 en het begin van de Tachtigjarige Oorlog. Deze thema's zijn vrijheid, verdraagzaamheid, verscheidenheid en verbondenheid.

Tussen 1572 en 2022 liggen 450 jaar, en de waarden die toen werden bevochten, spelen ook nu nog. Daarom herdenken, want 450 jaar vrijheid is het waard om breed bij stil te staan. Daarom ook bezinning, want de vrijheid van de één is niet altijd de vrijheid van de ander. Sterker, waar de één spreekt over vrijheid neemt de ander het woord onvrijheid in de mond.

Dit onderwijsproject richt zich daarom op zowel geschiedenis als op de universele waarden; verdraagzaamheid en verbinding in vrijheid en verscheidenheid.

Onderwijs rond Geboorte van Nederland

Omdat het in 2022 450 jaar geleden is dat het 1572 was, is gekozen om in dit jaar de herdenking te starten. De herdenking wordt op verschillende manieren vormgegeven. Het ontwikkelen van onderwijs voor zowel primair als voortgezet onderwijs is één van die manieren.

Het is van belang om met deze onderwerpen bezig te zijn en ook de huidige jeugd kennis te laten maken met een diep besef van de waarde van de vier begrippen. Nederlanders hechten waarde aan een vrij, verdraagzaam, verscheiden en verbonden land, maar in de praktijk staan deze waarden vaak op gespannen voet met elkaar. Wat als mijn vrijheid de onvrijheid van een ander betekent? De centrale vraag was vroeger en is nu hoe we met elkaar verbonden zijn en wat we van elkaar willen verdragen in alle verscheidenheid, vanuit een diep besef van de vrijheid die we hebben in Nederland. Het maatschappelijk

gesprek staat centraal als middel om met elkaar verbonden te blijven. Het onderwijs dat wordt opgezet is één van de middelen om dit gesprek te voeren.

Voor dit onderwijs is het van belang om achtergrondinformatie te schrijven aangaande de vier (historische) begrippen en thema's die reeds genoemd zijn: Vrijheid, Verdraagzaamheid, Verscheidenheid en Verbondenheid. In het vervolg zal naar deze begrippen gerefereerd worden met: De vier V's.

Alvorens er een start gemaakt kan worden met het schrijven van achtergrondinformatie omtrent de historische interpretatie van de vier V's, moet aangemerkt worden dat het moeilijk, zo niet onmogelijk is, om een compleet beeld te geven. De auteur beschrijft hier dan ook enkele mogelijke interpretaties van de vier begrippen zonder te pretenderen volledig te zijn.

Over de vier V's

Zoals reeds beschreven herdenken we het jaar 1572 als keerpunt in de geschiedenis. 1572 markeerde het startpunt van een grote opstand in de Nederlanden. Het was onder andere een strijd om vrijheid. Vrijheid vraagt om verdraagzaamheid, verscheidenheid en verbondenheid. Dit ging niet zonder slag of stoot: De strijd was een oorlog waarin burgers keihard tegenover elkaar kwamen te staan. Gedurende de strijd werd duidelijk dat voor échte vrijheid meer nodig was dan enkel ideeën en moed. Om écht vrij te zijn moet er oog zijn voor de ander: Echte vrijheid vraagt verdraagzaamheid, verbondenheid en aandacht voor verscheidenheid.

Vrijheid

Vrijheid is één van de meest moeilijk te definiëren begrippen. Vrijheid kan bijvoorbeeld gezien worden als onafhankelijkheid (in relatie tot anderen). Vrijheid kan ook gedefinieerd worden als 'het niet gehinderd worden in het zeggen wat je wilt.' Vrijheid kan ook handelingsvrijheid betekenen: Vrijheid om te gaan en te staan waar je wilt. Vrijheid is in ieder geval een belangrijk begrip, zeker binnen het onderwijs rond de Geboorte van Nederland.

Vrijheid wordt als eerste begrip genoemd binnen de vier V's en kan gezien worden als overkoepelend begrip binnen de vier V's. Waar geen vrijheid aanwezig is, kan verdraagzaamheid moeilijk wortelschieten, is er wel plaats voor verbondenheid maar dan enkel tussen homogene groeperingen en is er wel verscheidenheid, maar binnen deze verscheidenheid is er geen plaats voor verbondenheid. Duidelijk is dan dat een staat wel kan bestaan, maar deze staat zal bestaan uit losse groeperingen met als mogelijke consequentie dat de natievorming van een land minder goed zal lukken.

Nederland is een vrij land. De eerste betekenis van vrij zijn is onafhankelijk zijn. Onafhankelijk betekent in de historische context: Vrij van het Spaanse juk. De onafhankelijkheid heeft alles te maken met wat de Opstand die in 1572 begon in gang zette. Onder leiding van Willem van Oranje gingen opstandelingen het gevecht aan met de landsheer, de Spaanse koning. Deze strijd begon in 1568 en duurde tot 1648 (met het Twaalfjarig Bestand van 1609-1621 daartussen, een soort wapenstilstand). In die tachtig jaar stonden niet alleen 'Nederlanders' tegenover Spanjaarden, maar ook steden, families en vrienden geregeld lijnrecht tegenover elkaar. Zowel soldaten van de Spaanse koning Filips II als de opstandelingen trokken plunderend en verwoestend door stad en platteland. Op lokaal gebied was er ook verschil in hoeverre er bijvoorbeeld godsdienstvrijheid moet zijn. Er was geen sprake van een overkoepelende vrijheid binnen heel de Nederlanden, lokaal werd het begrip vrijheid anders ingevuld. Dat biedt de mogelijkheid om een discussie over verbinding in Nederland nu aan te zwengelen (Pollman, 2021).

In 1588 riepen zeven opstandige gewesten, provincies, zich uit tot een onafhankelijke Republiek: De Republiek der Zeven Nederlanden, die ruim 2 eeuwen zou bestaan. In 1648 tekenden de strijdende partijen de vrede van Münster. In dit jaar werd de Republiek officieel erkend door Spanje. Er kwam dus

een vrede, en vrede betekent ook onafhankelijkheid. In de loop der geschiedenis heeft Nederland nog tweemaal haar onafhankelijkheid moeten opgeven, respectievelijk in 1810 door de Fransen en in 1940 door de Duitsers. Beide keren kwam er een oorlog aan te pas om de vrijheid te herwinnen.

Hebben we het tegenwoordig over vrijheid dan spreken we, mede door het Verlichtingsdenken en de Franse Revolutie die deze ideeën in Nederland bracht, over de rechten van de mens en de zelfbeschikking van het individu. Het individu wordt gezien als een redelijk, zedelijk en deugdzaam mens die beschikt over rechten. In de huidige postmoderne samenleving gaat vrijheid voornamelijk over de toestand waarin je kan gaan en staan waar je wilt. Je kan ook denken, zeggen en doen wat je wilt. Je bent zelf de norm van vrijheid. Je bent vrij om te voelen wat je denkt, je mag je denken uiten. Enkel handelingsbeperkingen lijken onze vrijheid in te perken: In de gevangenis ben je in je handelen beperkt, maar niet in je denken.

In de democratie waarin we leven zijn ook plichten vastgelegd in de grondwet, naast rechten. Deze rechten leveren individuele vrijheid op, maar de plichten en de rechten van de ander botsen soms met het collectieve gedachtegoed. In Nederland kwam dit bijvoorbeeld naar voren in het wel of niet willen naleven van de geldende coronaregels. En hoe verhoudt vrijheid van meningsuiting zich tot het verbod op haatzaaien en discriminatie?

De vragen die bijvoorbeeld gesteld kunnen worden om een discussie op te wekken bij leerlingen, zijn: Is jouw vrijheid hetzelfde als de vrijheid van een ander? Kan je als mens (in het geheel) vrij zijn?

Verdraagzaamheid

Verdraagzaamheid wordt onder andere gedefinieerd als: De manier van met elkaar omgaan waarbij veel van anderen wordt verdragen of geaccepteerd. Een ander, veelgebruikt, woord voor verdraagzaamheid is tolerantie.

Nederlanders noemen zichzelf graag tolerant. Ook dit begrip voert terug tot de Republiek. Onder invloed van mensen als de filosoof en humanist Erasmus en prins Willem van Oranje ontstond er in de zestiende eeuw wat ruimte voor gewetensvrijheid. De Opstand tegen de overtuigingen van de Spaanse koning (op godsdienstig gebied: Het Rooms-Katholicisme is het enige ware geloof) was ingegeven door het verlangen van groepen 'Nederlanders' zich vrij te voelen om hun eigen ideeën te vormen over godsdienst en de manier van leven. Wij moeten geen ideaalbeeld scheppen van de 'Nederlanders' als verlichte geesten tegenover de Spaanse koning en zijn eenzijdigheid. De verdeeldheid tussen godsdiensten was groot en steeds weer laiden wantrouwen en haat tussen verschillende groepen op. De oorlog was vaak ook een burgeroorlog (!) Over en weer werd gevochten en vermoord. Ook nadat de Republiek in 1588 was uitgeroepen werden rooms-katholieken en remonstranten gediscrimineerd en opzijgezet als tweederangsburger.

Willem van Oranje benadrukte het belang van verdraagzaamheid. Als het lukte elkaar te verdragen, zou het verschil van religieus inzicht overwonnen worden. Verbondenheid binnen de verscheidenheid was van belang. Geen van de grote godsdienstige bewegingen was echter geneigd tot verdraagzaamheid voor andere godsdienstige opvattingen. Oranje dacht dat verdraagzaamheid met het verstrijken van de tijd alle godsdienstige tegenstellingen zou kunnen doen oplossen. Oranje zelf was voornemens de katholieke religie trouw te blijven, maar hij kon niet goedvinden dat 'vorsten wilden heersen over het geweten van mensen, en hun de vrijheid van geloof en godsdienst ontnemen.' Daartegenover stond de hertog van Alva, gestuurd door Filips II. Alva wilde alle vrijheid en ongezeggelijkheid uit de samenleving drukken (Van Stipriaan, 2021).

Verdraagzaamheid vraagt dat iedereen iets anders mag denken, doen of geloven, zonder daarvoor vervolgd te worden. De (voornamelijk) protestantse elite vond tijdens de Opstand een manier om

andersdenkenden te verdragen. Daarbij werden andersdenkenden nog niet voor volwaardig aangezien. Het werd bijvoorbeeld rooms-katholieken verboden deel te nemen aan de politiek of naar een eigen, publieke, kerk te gaan. Nieuw was echter dat Katholieken niet bang hoefden te zijn voor vervolging. Het samenkomen van rooms-katholieken werd gedoogd.

Toen in de negentiende eeuw volledige godsdienstvrijheid werd ingevoerd (eeuwen na de Opstand dus) was er nog steeds sprake van wantrouwen tussen mensen uit verschillende godsdiensten.

Mensen zoeken altijd naar gelijkgestemden, maar de vraag is: Wanneer kun je spreken van gelijkwaardigheid? Hoe zorg je voor een samenleving waar geen angst of onbegrip is voor geloof of cultuur, huidskleur, een handicap of een andere geaardheid?

De vragen die bijvoorbeeld gesteld kunnen worden om een discussie op te wekken bij leerlingen, zijn: Hoe zou je in een land verdraagzaamheid kunnen bevorderen? (Ga het gesprek aan met andersdenkenden: Bezoek eens een kerk of een moskee en probeer daar 'open' in te gaan, zonder vooroordelen, en luister naar die mensen). Hoe zou je binnen je klas verdraagzaamheid kunnen bevorderen?

Verscheidenheid

Verscheidenheid is moeilijker te definiëren dan verdraagzaamheid, maar verscheidenheid heeft te maken met een aanwezigheid van diverse 'soorten' en 'smaken', bijvoorbeeld binnen een samenleving. Een bekend, hedendaags, woord dat veel gebruikt wordt is diversiteit.

In Nederland is, zoals eerder beschreven is, vrijheid van meningsuiting een belangrijke waarde. Op deze waarde wordt door velen een beroep gedaan. Iedereen mag zich uitspreken over maatschappelijke en politieke zaken en vanaf 18 jaar mag je stemmen op vertegenwoordigers die in naam van jou regeren. In de huidige democratie zijn we allemaal politici, zo stelde de verlichte denker Fernando Savater. Wij kiezen onze vertegenwoordigers en daarmee staan zij onder onze controle. Dit is een wat idealistische weergave van de werkelijkheid, maar feit is dat wij kiesrecht hebben. Dit was vroeger anders. Vóór de Opstand in 1572 bestond Nederland uit zeventien provincies, verdeeld over het huidige Nederland, België en kleine delen van Duitsland en Frankrijk. Na de Opstand bleven in de Republiek zeven provincies over. Zij verenigden zich in een soort Statenbond (een bond waarin verschillende provincies soevereiniteit bezitten) waarin een kleine groep gereformeerde bestuurders de beslissingen nam. Op het hoogste niveau had Holland, als rijkste provincie en daarmee grootste belastingbetaler, de meeste macht, maar de andere provincies waren wel belangrijke coalitiepartners. Binnen deze Statenbond was, zoals beschreven, er soevereiniteit: Een vorm van verscheidenheid binnen het land. Iedere provincie kon zijn eigen wetten en regels opstellen en binnen de provincie was iedere stad zelfstandig.

De eerste protesten over het gebrek van representatie van andere groepen dan de gereformeerde bestuurders begonnen niet in de zestiende, maar in de negentiende eeuw. Katholieken namen hun plek in de politiek en de maatschappij in. Vrouwen eisten het recht op om politiek te bedrijven, te stemmen en te werken. De vrouwen kregen in 1919 stemrecht, maar in 1956 werden zij officieel handelingsbekwaam. Het was vrouwen niet toegestaan om zelfstandig een bank- rekening te openen. Een getrouwde vrouw met een baan moest tot die tijd ook haar werk opgeven. Vanuit onze tijd is dit wellicht moeilijk te begrijpen, maar vóór onze tijd werd het als heel normaal gezien. Leerlingen leren de tijd vanuit haar eigen context te begrijpen is een historische vaardigheid die bij het begrip 'verscheidenheid' ook goed gebruikt kan worden.

Een ander voorbeeld is de actuele discussie rondom het slavernijverleden, het kolonialisme, racisme en de met alle drie de begrippen verbonden standbeeldendiscussie.

De vragen die bijvoorbeeld gesteld kunnen worden om een discussie op te wekken bij leerlingen, zijn: Wat is er volgens jou nodig om te komen tot een samenleving waarin iedereen zich gehoord en gerespecteerd voelt? Hoe kan verscheidenheid een plaats krijgen binnen de samenleving zonder dat er grote verdeeldheid ontstaat?

Verbondenheid

Verbondenheid kan gedefinieerd worden als: 'Het gevoel hebben bij elkaar te horen' en 'een sterke band ervaren.' Die band moet dan wel door beide partijen worden ervaren: Verbondenheid is iets dat van beide kanten moet komen. Je ervaart een warme band met een ander en je voelt je omgekeerd ook gewaardeerd door die ander.

Over het algemeen gesproken voelen Nederlanders zich met elkaar verbonden door hun Nederlander-zijn. Dat is niet altijd zo geweest. In de zestiende eeuw bestond het begrip 'Nederlander' nog niet. Inwoners voelden zich verbonden met de mensen in hun eigen dorp, stad of regio. Die verbondenheid had als consequentie dat andere groepen uitgesloten konden worden: Zij-tegenover-wij-denken. Er wordt weleens gesteld dat niets zo goed is voor het creëren van verbondenheid als de aanwezigheid van een gemeenschappelijke vijand. De gezamenlijke strijd vanaf 1572 was goed voor het gevoel van verbondenheid. De geuzen, zoals de opstandelingen werden genoemd, veroverden Den Briel in 1572. Deze geuzen waren trouw aan Willem van Oranje. Het succes dat de geuzen hadden = (enkele Zeeuwse en Hollandse steden openden hun poorten voor de geuzen) kan te maken hebben gehad met verzet tegen de centrale regering van Filips II met haar vreemdelingen, willekeur, inquisitie en afpersing (Blom et al, 2014).

Echter werden sommige groepen buitengesloten. Als je afweek van de standaard burger (gereformeerd) - bijvoorbeeld omdat je katholiek of remonstrants was – dan hoorde je niet bij de gemeenschap. Goed om hier nog bij te vermelden is dat religie in die tijd een veel grotere plaats innam in het leven dan tegenwoordig.

Willem van Oranje zocht naar de verbondenheid met eenieder: Hij en zijn naaste medewerkers zochten naar woorden en beelden die de religieuze verscheidenheid naar de achtergrond konden drukken en de lotsverbondenheid van alle goedwillende Nederlanders onderstreepten. Het begrip 'vaderland' kon staan voor het geheel van de zeventien Nederlandse gewesten (Van Stipriaan, 2021).

Ook vandaag de dag is het gevoel van onderlinge saamhorigheid niet overal en altijd even sterk. Hoe kun je je verbonden voelen met mensen die je niet kent? Het is immers onmogelijk om alle bijna 17.5 miljoen inwoners te kennen? Hoe kun je tegenstellingen overbruggen tussen de Randstad en steden aan de andere kant van het land, tussen stedelijk gebied en platteland, tussen Texel en Limburg of tussen sociale groepen?

Er was tot in de negentiende eeuw niet echt sprake van het gevoel Nederlander te zijn. Pas toen er echte eenheid van staat en taal kwam, kon ook het natiegevoel ontstaan. In de huidige tijd kan het gevoel van 'Nederlander-zijn' zich uitgebreid hebben. Nederlandse sporters bijvoorbeeld, die goed presteren op de Olympische Spelen, het Nederlands elftal of ook het Koninklijk Huis kunnen voor een gevoel van verbondenheid zorgen. De band tussen Nederland en de Oranjes komt voort uit de gedeelde geschiedenis, sinds de Tachtigjarige Oorlog toen Willem van Oranje de Opstand aanvoerde. Maar wat hebben mensen vandaag de dag nog met deze geschiedenis te maken? Verbondenheid vraagt ook om begrip voor verschillen. Voor de ene groep zal het Nederlands elftal belangrijker zijn dan voor de andere groep als verbindende factor. Een land is en blijft ook een levend organisme.

De vragen die bijvoorbeeld gesteld kunnen worden om een discussie op te wekken bij leerlingen, zijn: Hoe passen migranten in het verhaal van verbondenheid: Van de Zuid-Nederlanders in de zestiende eeuw tot

de arbeidsmigranten en vluchtelingen van nu? Op welke manier voelen zij zich met Nederland verbonden? Hoe is te zorgen dat zij zich in Nederland thuis voelen?

5.. Lesdoelen onderwijsprogramma VO

Kenmerken van het SW 1572 onderwijsproject

1. Het is vakoverstijgend en bevordert de samenhang tussen de verschillende vakken of leergebieden,
2. Vooral burgerschapsdoelen worden nagestreefd
3. Het project over de relatie tussen de mens en zijn (maatschappelijke) omgeving, hier en daar – in het verleden, het heden en in de toekomst.
4. Er wordt vanuit meerdere perspectieven naar de steeds veranderende wereld om de leerlingen heen gekeken en gehandeld.
5. Het vraagt van de leerlingen denkwijzen en werkwijzen om gebeurtenissen ontwikkelingen, verschijnselen en vraagstukken niet alleen te begrijpen, maar erover ook een mening te vormen, die te waarderen en te beoordelen.
6. Het sluit aan bij de ontwikkelde visie en bouwstenen van Curriculum.nu die moeten leiden tot nieuwe kerndoelen.
7. Het uitgangspunt is vrijheid, verdraagzaamheid, verscheidenheid en verbondenheid (de 4 V's)

Onderwijsdoelen algemeen

Hoofddoelen van het onderwijs zijn kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming (Biesta).

- Door leerlingen leren na te denken over verleden, heden en toekomst en hun rol daarin draagt het SW 1572 bij aan het doeldomein kwalificatie. Hiervoor is een gedegen kennis van de wereld om hen heen, dichtbij en ver(der weg) en hoe die tot stand gekomen is, noodzakelijk. Hierbij hoort ook de beheersing van denkvaardigheden waarbij vanuit verschillende perspectieven naar informatie gekeken. Door vanuit meerdere perspectieven naar de complexe en steeds veranderende wereld om hen heen te kijken, leren leerlingen die wereld te begrijpen.
- De leerlingen leren hoe ze zich verhouden tot de waarden en normen (cultuurkenmerken) van de samenleving of de groep. Ze denken na over keuzes die ze zelf in voorkomende situaties maken en de keuzes die in de samenleving werden en worden gemaakt en de consequenties hiervan voor personen en groepen. De leerlingen ontwikkelen een brede kijk op en persoonlijke betrokkenheid bij de wereld om hen heen. Daarin draagt het SW-1572 project bij aan het doeldomein socialisatie.
- De leerlingen leren zich bewust te worden van de eigen identiteit, hun eigen grenzen en die van anderen. Ze leren om te gaan met zichzelf, de anderen en de wereld om hen heen. Leerlingen leren dat identiteiten van personen en groepen (kunnen) veranderen net als de beeldvorming daarover. Door gebeurtenissen, ontwikkelingen en verschijnselen en vraagstukken niet alleen te begrijpen, maar er zich ook een mening over te vormen, die te waarderen en te beoordelen vanuit de eigen identiteit draagt het SW-1572 project bij aan persoonsvorming.

Onderwijsdoelen Burgerschap en Maatschappijleer

- De leerlingen leren over de basiswaarden vrijheid, verdraagzaamheid, verscheidenheid en verbondenheid als grondslag van de democratische rechtsstaat en het ontstaan van deze rechtstaat en de mogelijke spanningen tussen de 4 V's. (Het ontstaan en de werking van ons maatschappelijke, politieke en sociaaleconomische bestel.)
- De leerlingen leren over de wording, werking, waardering van de Nederlandse (rechts)staat. (Unie, Acte, verklaringen, regels, afspraken etc.)
- De leerlingen leren over historische en huidige dilemma's met betrekking tot de basiswaarden vrijheid, verdraagzaamheid, verscheidenheid en verbondenheid.
- De leerlingen leren bij historische en huidige dilemma's met betrekking tot de basiswaarden vrijheid, verdraagzaamheid, verscheidenheid en verbondenheid een eigen positie in te nemen.

- De leerlingen leren over het ontstaan de werking van ons politieke bestel.
- De leerlingen leren over verschillende visies op vrijheid, verdraagzaamheid, verscheidenheid en verbondenheid.
- De leerlingen leren over de wording, werking en waardering van de staatsinrichting van Nederland en het belang van de scheiding der machten.
- De leerlingen leren hun mening te verwoorden en daar eenvoudige argumenten voor te geven.
- De leerlingen leren relaties te leggen tussen verschillende aspecten van vrijheid, verdraagzaamheid, verscheidenheid en verbondenheid die hun identiteit mede vormgeven en mogelijk met elkaar op gespannen voet staan: gender, levensbeschouwing, religie, cultuur, sociaaleconomische achtergrond, politieke en seksuele oriëntatie; regionale en/of (inter)nationale identiteit(en).
- De leerlingen leren dat dat mensen over onderwerpen verschillend kunnen denken; dat die verschillen soms wel, soms niet overbrugd kunnen worden, en soms ook tot spanningen en conflicten leiden; soms niet geaccepteerde worden dat conflicten kunnen blijven bestaan maar hier op een vreedzame manier mee omgegaan moet worden.
- De leerlingen leren in onze diverse samenleving overeenkomsten en verschillen in waarden en overtuigingen te herkennen, te bespreken en te wegen; verschillen van inzicht te onderzoeken als verschillende claims op waarheid en deze zo nodig naast elkaar kunnen laten bestaan.
- De leerlingen leren dat waarden herkenbaar zijn in wetten, regels, grondrechten en ook in gewoontes, religies, ideologieën en politieke stromingen.

Onderwijsdoelen Geschiedenis en andere vakken bijv. beeldende vorming en muziek

- De leerlingen leren over historische contexten die van belang is voor het ontstaan van Nederland als zelfstandige staat: de Opstand, de Franse en Bataafse, Revolutie, ideologieën en onafhankelijkheidsoorlogen.
- De leerlingen leren over de historische context van maatschappelijke en actuele vraagstukken, gebeurtenissen, ontwikkelingen en verschijnselen.
- De leerlingen leren welke politieke, sociaaleconomische en religieuze omstandigheden hebben geleid tot het uitbreken van een opstand in de Nederlanden en kunnen de overeenkomsten en verschillen benoemen met andere en hedendaagse onafhankelijkheidsoorlogen.
- De leerlingen leren door welke ontwikkelingen gebeurtenissen de Nederlandse Opstand tegen Filips II verliep en hoe deze in 1588 leidde tot het (de facto) ontstaan van de Republiek?
- De leerlingen leren het proces van staatsvorming en centralisatie in een bredere context plaatsen en daarbij de bijzonder plaats van de Republiek in staatkundig opzicht verklaren, belangrijke gebeurtenissen, verschijnselen, ontwikkelingen en personen die van belang zijn voor staatsvorming en onafhankelijkheid van de Republiek door de tijd heen vorm gekregen hebben (diachroon thema).
- Leerlingen leren uit bronnen informatie selecteren voor het beantwoorden van de historische vragen.
- Leerlingen leren van m.b.t. de 4 V's (vrijheid, verdraagzaamheid, verscheidenheid en verbondenheid) welke belangrijke historische veranderingen er hebben plaatsgevonden in een historisch proces en wat gelijk is gebleven en hierbij aangeven welke betekenis of deze veranderingen hebben.
- Leerlingen leren uitleggen welke (belangrijke) historische veranderingen er binnen het onderwerp hebben plaatsgevonden en je kunt daarbij aangeven of deze verandering
- Leerlingen leren van de 4 V's (vrijheid, verdraagzaamheid, verscheidenheid en verbondenheid):
 - oorzaak/gevolg relaties in een historisch proces verklaren,
 - nagaan of de bronnen bruikbare informatie opleveren,
 - of het om een oorzaak of aanleiding gaat en om bedoelde of onbedoelde gevolgen.
- Bij het beschrijven en verklaren van de ontwikkeling van de 4 V's rekening houden met opvattingen, waarden en motieven van mensen in het verleden en het heden en rekening houden met het feit dat mensen in andere tijden niet over dezelfde kennis konden beschikken als wij nu.

- De leerlingen leren hoe besluitvormingsprocessen in verleden en heden tot standkomen en hoe ze op vreedzame wijze kunnen beïnvloeden en hoe ze daar zelf ook (toekomstige) verantwoordelijkheid voor kunnen nemen.
- De leerlingen leren over verschillende manieren waarop aan historische voorwerpen, personen, gebeurtenissen, verschijnselen en ontwikkelingen betekenis werd en wordt gegeven, bijvoorbeeld met betrekking tot gevoelige historische thema's en erfgoed.

6. 1572 indeling vier lessen

HAVO VWO

Les 0	<ul style="list-style-type: none"> a. bekijken van het eerste filmpje b. lezen van de strip (of een eigen introductie op de Tachtigjarige Oorlog) c. eventueel verwerking van de startles over de 4V's
Les 1	<ul style="list-style-type: none"> a. Introductie van het project met de vier filmpjes, de (digitale) kaart van de Nederlanden en de tijdlijn. De video's kunnen ook 1 per les worden getoond. Ze hebben elk een andere V als thema. b. Kahootquiz over de inhoud van de strip, dus over het leven van Willem van Oranje en de Opstand. c. Maken van de zeshoekenopdracht als vervolg op het stripboek (we voegen een paar afbeeldingen uit de strip toe) en als voorbereiding op het mysterie spel. De belangrijkste gebeurtenissen en figuren worden behandeld (staat op de website, grote vellen papier, scharen en andere benodigdheden) <p>Werkvormen: De leerlingen maken in groepjes de juiste verbanden. Nabespreking m.b.v. digibord door foto's van de oplossingen te maken.</p>
Les 2	<p>Lesson Up-les en/of Kahoot! Quiz</p> <p>In les 1/2 kan de docent gebruikmaken van een LessonUp-les. In deze les worden onderdelen van stripboek en de gebeurtenissen rond 1572 op een interactieve manier behandeld.</p> <p>In Kahoot! zijn twee quizzes gemaakt met voor h.v. twintig meerkeuzevragen over de inhoud van de strip. Voor v.m.b.o. bestaat de quiz uit vijftien meerkeuzevragen. Elke vraag is voorzien van een afbeelding uit de strip.</p>

Les 2/3	<p>Mysterieospel spelen m.b.v. de kaartjes . Hierbij nadrukkelijk verschillende bronnen inzetten. De volgende 6 categorieën waar we de vier V's doorheen vlechten.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Propaganda • Geloof • Strijd • Politiek • Belangrijke gebeurtenissen • Personen (aandacht voor rol van de vrouwen) <p>Didactische tip: in rondes te werken, zodat de docent meer grip houdt op de uitkomsten en steeds een tussenstap markeert in de oplossing van het mysterie. Bijv.</p> <p>Ronde 1: er broeit wat (tot 1566-1572)</p> <p>Ronde 2: een steen in de vijver (1572)</p> <p>Ronde 3: een verbeterde strijd (1572-1588)</p>
Les 4	<p>Erfgoedopdracht</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De klas bezoekt een museum of een erfgoedinstelling in de omgeving in principe in fysieke zin. 2. De opdrachten in het museum of erfgoedinstelling worden op school voorbereid. 3. Van de groepsopdrachten wordt een verslag of presentatie gemaakt. Hierbij kan van onderstaand schema bij de verwerking gebruik worden gemaakt om de 4V's van het museum/erfgoed- instelling te vergelijken met het heden en de eigen opvattingen en het gedrag.

VMBO

Les 0	<ol style="list-style-type: none"> a. bekijken van het eerste filmpje b. lezen van de strip (of een eigen introductie op de Tachtigjarige Oorlog) c. eventueel verwerking van de startles over de 4V's
-------	---

Les 1/2	<p>a. Introductie van het project met de vier filmpjes, de (digitale) kaart van de Nederland en de tijdlijn. De video's kunnen ook 1 per les worden getoond. Ze hebben elk een andere V als thema.</p> <p>b. Kahootquiz over Oranje/de Opstand en eigentijdse onafhankelijkheidsoorlogen waarbij de videoclip een grote rol speelt. c1. Maken van de zeshoekenopdracht als vervolg op het stripboek (we voegen een paar afbeeldingen uit de strip toe) en als voorbereiding op het mysteriespel. De belangrijkste gebeurtenissen en figuren worden behandeld (staat op de website, grote vellen papier, scharen en andere benodigdheden.) of c2. Maak met de klas een levende tijdlijn van de uitgereikte bladen. Als je in de goede volgorde staat en je keert de bladen om verschijnt de eerste aanwijzing voor de oplossing van het mysterie van de geboorte van Nederland. Je docent houdt daarna een korte nabespreking waardoor je een goed beeld krijgt van de gebeurtenissen tijdens de Nederlandse Opstand tussen 1568 en 1588. De chronologie is min of meer duidelijk, maar moet door de leerlingen in de juiste volgorde worden gelegd. Hergebruik van beelden uit de strip en ook bronnen van het mysteriespel al gebruiken.</p> <p>Werkvormen: De leerlingen maken in groepjes de juiste verbanden. Nabespreking m.b.v. digibord door foto's van de oplossingen te maken. In de nabespreking inzoomen op: VRIJHEID, VERDRAAGZAAMHEID, VERBONDENHEID en VERSCHEIDENHEID</p>
Les 2/3	Lesson Up-les en/of Kahoot! Quiz
Les 2/3	<p>Mysteriespel spelen m.b.v. de kaartjes. Hierbij nadrukkelijk verschillende bronnen inzetten. De volgende 6 categorieën waar we de vier V's doorheen vlechten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Propaganda • Geloof • Strijd • Politiek • Belangrijke gebeurtenissen • Personen (aandacht voor rol van de vrouwen) <p>Didactische tip: in rondes te werken, zodat de docent meer grip houdt op de uitkomsten en steeds een tussenstap markeert in de oplossing van het mysterie. Bijv.:</p> <p>Ronde 1: er broeit wat (tot 1566-1572)</p> <p>Ronde 2: een steen in de vijver (1572)</p> <p>Ronde 3: een verbeterde strijd (1572-1588)</p>
Les 4	<p>Erfgoedopdracht</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De klas bezoekt een museum of een erfgoedinstelling in de omgeving in principe in fysieke zin. 2. De opdrachten in het museum of erfgoedinstelling worden op school voorbereid. 3. Van de groepsopdrachten wordt een verslag of presentatie gemaakt. Hierbij kan van onderstaand schema bij de verwerking gebruik worden gemaakt om de 4V's van het museum/erfgoedinstelling te vergelijken met het heden en de eigen opvattingen en het gedrag.